

VODIČ:

O DIGI- TALNIM PRAVIMA I INTER- NET SLO- BODAMA U POLITICKOJ KOMUNIKA- CIJI

"VODIČ O DIGITALNIM PRAVIMA I INTERNET SLOBODAMA U POLITIČKOJ
KOMUNIKACIJI"
SHARE FONDACIJA, MART 2016.

UREDNICI: ĐORĐE KRIVOKAPIĆ, VLADAN JOLER

TEKSTOVI: BOJAN PERKOV, DANILO KRIVOKAPIĆ, NEVENA KRIVOKAPIĆ

KOREKTURA: MILICA JOVANOVIĆ

DIZAJN I PRELOM: OLIVIA SOLIS VILLAVERDE

ŠTAMPARIJA: NS PRESS DOO NOVI SAD

TIRAŽ : 200

CIP - Каталогизacija у публикацији

Библиотека Матице српске, Нови Сад

316.774:351.083.8(497.11)(036)

ПЕРКОВ, Бојан

Vodič o digitalnim pravima i internet slobodama u političkoj komunikaciji / [tekstovi

Bojan Perkov, Danilo Krivokapić, Nevena Krivokapić]. - Novi Sad : Share fondacija, 2016

(Novi Sad : NS press). - 28 str. ; 16 cm

Tiraž 200.

ISBN 978-86-89487-06-0

1. Кривокапић, Данило [аутор] 2. Кривокапић, Невена [аутор]

а) Медији - Интернет - Заштита личности - Србија - Водичи

COBISS.SR-ID 304418055

ATTRIBUTION-SHAREALIKE CC BY-SA

This license lets others remix, tweak, and build upon your work even for commercial purposes, as long as they credit you and license their new creations under the identical terms. This license is often compared to "copyleft" free and open source software licenses. All new works based on yours will carry the same license, so any derivatives will also allow commercial use. This is the license used by Wikipedia, and is recommended for materials that would benefit from incorporating content from Wikipedia and similarly licensed projects.

---

4 UVOD

---

8 INTERNET CENZURA

- 7 NASILNO UKLANJANJE ONLAJN SADRŽAJA I ONEMOGUČAVANJE PRISTUPA TEHNIČKIM PUTEVIMA
  - 9 ZLOUPOTREBA PROCEDURA ZA UKLANJANJE SADRŽAJA PO PRIJAVI
  - 11 UKLANJANJE PARODIJA I SATIRIČNIH SADRŽAJA ZLOUPOTREBOM MEHANIZAMA ZAŠTITE AUTORSKIH PRAVA
-

12 PRITISCI NA POJEDINCE I ONLAJN MEDIJE

---

16 MANIPULACIJA JAVNIM MNJENJEM

- 18 IZBORNA TIŠINA NA INTERNETU
-

20 ZAŠTITA PODATAKA O LIČNOSTI I PRIVATNOST KOMUNIKACIJE

---

24 KOME SE OBRATITI U SLUČAJU POVREDA?

- 25 TUŽILAŠTVA I POLICIJA
  - 25 REPUBLIČKA IZBORNA KOMISIJA (RIK) I LOKALNE IZBORNE KOMISIJE
  - 26 POVERENIK ZA INFORMACIJE OD JAVNOG ZNAČAJA I ZAŠTITU PODATAKA O LIČNOSTI
  - 26 ZAŠTITNIK GRAĐANA
  - 26 POVERENIK ZA ZAŠTITU RAVNOPRAVNOSTI
  - 27 SAVET ZA ŠTAMPU
  - 27 ŠTA DA RADITE U SLUČAJU DA NE ZNATE KOME SE TREBA OBRATITI?
-

UVOD

UVOD

SHARE Fondacija je pred izbore 2014. godine, u saradnji sa onlajn zajednicom, sastavila i objavila Deklaraciju o poštovanju Internet sloboda u političkoj komunikaciji (deklaracija.net). Potrebu za definisanjem principa koji bi bili polazna tačka za uspostavljanje otvorene i slobodne političke debate na Internetu stvorili su brojni slučajevi povreda prava i sloboda u digitalnom okruženju koji su imali političku konotaciju (afera "Feketić", hakovanje sajta CINS...) krajem 2013. i početkom 2014. godine. Deklaracija obuhvata principe iz nekoliko oblasti koje imaju poseban uticaj na digitalne slobode i prava u političkoj komunikaciji: Internet cenzura, pritisci na pojedince i onlajn medije, manipulacija javnim mnjenjem i zaštita podataka o ličnosti i privatnost komunikacije. Podršku Deklaraciji je do sada pružilo više od 20 organizacija, onlajn mediji (CINS, Južne vesti, Autonomija...), medijska i novinarska udruženja (UNS, NUNS, ANEM...) i organizacije civilnog društva (Partneri za demokratske promene Srbija, CRTA...), kao i preko 250 individualnih potpisnika. Ukoliko se slažete sa principima u Deklaraciji i želite da date podršku

potpisom, možete to učiniti na sajtu deklaracija.net.

Društvene mreže, portali, blogovi i ostale onlajn platforme za sadržaj koji kreiraju korisnici, pružaju brojne mogućnosti političkim strankama i njihovim aktivistima za dvosmernu komunikaciju sa simpatizerima i potencijalnim glasačima.

Razvoj digitalnih tehnologija otvorio je nove mogućnosti za komunikaciju, ali je stvorio i nove oblike kršenja osnovnih prava na slobodu izražavanja, prava na pristup i razmenu informacija, prava na privatnost, kao i nove oblike pritiska na pojedince i medijske organizacije. U cilju otklanjanja neizvesnosti u vezi sa ovakvim zloupotrebama tehnologije, sastavili smo vodič sa smernicama zasnovanim na važećoj regulativi koje omogućavaju svim akterima komunikacije da ravnopravno učestvuju u onlajn političkoj debati bez kršenja pravnih i etičkih normi, poštujući osnove Internet kulture.

INTERNET CENZURA

INTERNET CENZURA

Ustav u članu 50, stav 3 propisuje da u Republici Srbiji nema cenzure. Sloboda izražavanja i mišljenja, kao i sloboda da se govorom, pisanjem, slikom ili na drugi način traže, primaju i šire obaveštenja i ideje svim sredstvima, uključujući i Internet, takođe su garantovane Ustavom. Kako bi politička debata na Mreži zaista bila otvorena i slobodna, nije dozvoljeno ograničavati protok informacija i neovlašćeno uklanjati sadržaj kojim se promovišu drugačije političke ideje ili stavovi. U skladu sa članom 5 Zakona o izboru narodnih poslanika, građani imaju pravo da preko sredstava javnog obaveštavanja budu informisani o izbornim programima i aktivnostima podnosilaca izbornih lista, kao i o kandidatima sa izbornih lista. Takođe, sredstva javnog oba-

veštavanja dužna su da obezbede ravnopravnost u obaveštavanju o svim podnosiocima izbornih lista i kandidatima sa tih lista.

Sledeće aktivnosti mogu prouzrokovati pojavu Internet cenzure:

- Nasilno uklanjanje onlajn sadržaja i onemogućavanje pristupa tehničkim putem
- Zloupotreba procedura za uklanjanje sadržaja po prijavi
- Uklanjanje parodija i satiričnih sadržaja po osnovu autorskih prava

NASILNO UKLANJANJE ONLAJN SADRŽAJA I ONEMOGUĆAVANJE PRISTUPA TEHNIČKIM PUTEVIMA

Upozoravamo da su nasilna izmena, postavljanje, uklanjanje ili onemogućavanje pristupa sadržajima i resursima na Internetu kažnjivi Krivičnim zakonikom. Tehnički na-

padi na integritet i dostupnost sadržaja podrazumevaju aktivnosti poput:

- blokiranja i filtriranja Internet sadržaja korišćenjem uređaja za fil-

triranje i primenom drugih tehničkih mera, na nivou Internet provajdera i na nacionalnom nivou, kao i na osnovu odluka administratora ili urednika, protivno domaćim propisima i međunarodnim standardima;¹

- neovlašćenih upada na veb-sajt² kako bi se uklonio određeni sadržaj, odnosno kako bi se sadržaju onemogućio pristup;
- DoS (Denial-of-Service) i DDoS (Distributed Denial-of-Service) napada,³ tj. namernog usmeravanja ogromnog broja zahteva za pristup sajtu kako bi se onemogućilo njegovu funkcionisanje;
- neovlašćene izmene izgleda (defacing) sajtova;⁴
- nasilnog uklanjanja i izmene naloga na društvenim mrežama,⁵ odnosno neovlašćenog pristupanja nalozima

protiv volje i znanja korisnika sa ciljem brisanja naloga ili objava;

- ubacivanje malicioznog koda (malware) na sajt, kako bi se neovlašćeno pristupilo bazi podataka ili na drugi način kompromitovali podaci.⁶

Slučajevi ove vrste koje je za-
beležila SHARE Fondacija:

Hakovanje sajta CINS

U decembru 2013. godine, na sajt Centra za istraživačko novinarstvo Srbije (CINS) izvršen je tehnički napad zbog teksta o "samocenzuri" izveštavanja pojedinih medija o privilegijama ćerke guvernerke Narodne banke Srbije Jorgovanke Tabaković, koji je na kratko uklonjen sa sajta cins.rs. Redakcija je uspjela da ponovo postavi tekst na

- 01 Moguće je odgovarati po osnovu sledećih krivičnih dela: član 148. Krivičnog zakonika (KZ) – Povreda slobode govora i javnog istupanja i član 149. KZ – Sprečavanje štampanja i rasturanja štampanih stvari i emitovanje programa: http://www.paragraf.rs/proписi/krivicni_zakonik.html
- 02 Kažnjivo kao krivično delo sledećim zakonskim odredbama: član 302. KZ – Neovlašćeni pristup zaštićenom računaru, računarskoj mreži i elektronskoj obradi podataka, član 299. KZ – Računarska sabotaža, član 298. KZ – Oštećenje računarskih podataka i programa, član 142. KZ – Povreda tajnosti pisma i drugih pošiljki.
- 03 Krivično delo prema članu 303. KZ – Sprečavanje i ograničavanje pristupa javnoj računarskoj mreži.
- 04 Predstavlja krivično delo: član 302. KZ – Neovlašćeni pristup zaštićenom računaru, računarskoj mreži i elektronskoj obradi podataka, član 299. KZ – Računarska sabotaža.
- 05 Krivično delo prema članu 302. KZ – Neovlašćeni pristup zaštićenom računaru, računarskoj mreži i elektronskoj obradi podataka i članu 299. KZ – Računarska sabotaža.
- 06 Krivično delo prema članu 146. KZ – Neovlašćeno prikupljanje podataka i čl. 302. KZ – Neovlašćeni pristup zaštićenom računaru, računarskoj mreži i elektronskoj obradi podataka.

sajt, a počinioci do sada nisu otkriveni.⁷

Sajber napadi na portal "Peščanik"

Kada je u junu 2014. na portalu "Peščanik" grupa mladih naučnika iz Srbije objavila tekst o tome da je ministar unustrajnih poslova Nebojša Stefanović plagirao doktorat, masovnim sajber napadima

je onemogućen pristup sajtu. Napadi su se ponovili kada je nakon nekoliko dana na "Peščaniku" objavljen tekst o sumnjivom doktoratu tadašnjeg rektora Univerziteta Megatrend Miće Jovanovića, koji je bio mentor ministra Stefanovića.⁸

ZLOUPOTREBA PROCEDURA ZA UKLANJANJE SADRŽAJA PO PRIJAVI⁹

Na većini onlajn platformi (YouTube, Facebook, Vimeo...) korisnici mogu prijaviti sadržaje (report), u slučaju da je reč o potencijalno nezakonitim sadržajima, kršenju autorskih prava, uznemiravanju i tome slično. Članovi Internet zajednice koji žele da doprinesu poboljšanju komunikacije na Internetu treba da prijave sadržaj koji smatraju nezakonitim ili na drugi način društveno neprihvat-

ljivim. Ovaj mehanizam zaštite je od izuzetnog značaja za poštovanje prava. Međutim, napominjemo da je nedozvoljena i potencijalno kažnjiva zloupotreba procedura za uklanjanje sadržaja masovnim lažnim prijavljivanjem sa isključivim ciljem uklanjanja sadržaja u bilo kom smislu, pa i u slučaju da takvi sadržaji promovišu drugačije političke ideje.

07 <http://www.shareconference.net/sh/defense/nastavak-cenzure-svim-sredstvima-hakovanje-sajta-cins>

08 <http://www.shareconference.net/sh/defense/analiza-internet-sloboda-u-srbiji>

09 Može se krivično odgovarati prema članu 148. KZ – Povreda slobode govora i javnog istupanja i

UKLANJANJE PARODIJA I SATIRIČNIH SADRŽAJA ZLOUPOTREBOM MEHANIČAMA ZAŠTITE AUTORSKIH PRAVA

Kreiranje i deljenje remiksovanih sadržaja, parodije i satire čine jedan od temelja Internet kulture i način da slobodno izražavamo našu kreativnost, kritički sagledavamo stvarnost i sačuvamo slobodu izražavanja. Zakonom je dozvoljeno slobodno korišćenje dela zaštićenih autorskim pravima u svrhe parodije i satire, jer to predstavlja legitiman način izražavanja u skladu sa Zakonom o autorskom i srodnim pravima.¹⁰

Takođe, Zakon o javnom informisanju i medijima¹¹ u članu 79. propisuje da se karikaturalno, satirično, kolažno i drugo slično prikazivanje lica neće smatrati povredom dostojanstva. Iz ovoga proizlazi da i mediji uživaju zaštitu kada je reč o satiričnim sadržajima.

Jedan od primera je nestanak satirične obrade snimka iz Feketića

Slučaj koji je u vezi sa poslednje dve vrste povreda poznat široj javnosti jeste afera "Feketić" iz februara 2014. godine, kada je satirična obrada video-snimka tadašnjeg prvog potpredsednika Vlade Srbije Aleksandra Vučića prilikom spašavanja deteta iz snežne oluje kod mesta Feketić, uklonjen sa sajtova za deljenje video-sadržaja (YouTube, Vimeo). Video je ubrzo bio ponovo dostupan onlajn, a ispostavilo se da je ulogu u njegovom uklanjanju imao RTS, vlasnik autorskih prava na originalni snimak akcije spašavanja, uz posredovanje firme KVZ Music, sa kojom u tom trenutku nije imao nikakav pisani ugovor.¹²

10 Zakon o autorskom i srodnim pravima, član 54a: http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_autorskom_i_srodnim_pravima.html

11 Zakon o javnom informisanju i medijima, član 79: http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_javnom_informisanju_i_medijima.html

12 <http://www.shareconference.net/sh/defense/slucaj-supermena-iz-feketica-godinu-dana-kasnije>

PRITISCI NA POJEDINCE I ONLAJN MEDIJE

PRITISCI NA POJEDINCE I ONLAJN MEDIJE

Pritisци u vidu iznošenja neistina, uvreda, ugrožavanja privatnosti i sigurnosti, sankcija u radnom odnosu zbog izražavanja stavova na Internetu i slično, ugrožavaju normalno funkcionisanje onlajn zajednice, pravo na slobodu izražavanja i druga prava koja iz nje proizlaze. Nedozvoljeno je vršiti bilo kakve pritiske tehničke vrste (usporevanje saobraćaja, filtriranje i blokiranje) u dogovoru sa Internet provajderima, državnim ili privatnim.

Pokušaji finansijskih pritisaka na onlajn medije, poput ponude kupovine reklamnog prostora u zamenu za poslušnost i kontrolu nad uređivačkom politikom,¹³ uključujući i kontrolu nad premoderacijom komentara, predstavljaju grubo narušavanje Internet sloboda i nezavisnosti medija.

Pretnje korisnicima Internet platformi i vlasnicima sajtova,¹⁴ bez obzira na to da li su aktivisti ili članovi političkih partija ili ne, takođe su nedopustive. Naročito ističemo da je ugrožavanje sigurnosti novinara u vezi sa obavljanjem njihovog posla kažnjivo zatvorom od 6 meseci do 5 godina.¹⁵ Zabranjeni su pritisci poput uticaja na državne organe da oduzimaju imovinu i podatke kako bi sprečili objavljivanje informacija. Protivpravno ograničavanje slobode govora i javnog istupanja je kažnjivo Krivičnim zakonikom.¹⁶

13 Predstavlja krivično delo prema članu 148. KZ – Povreda slobode govora i javnog istupanja i članu 149. KZ – Sprečavanje štampanja i rasturanja štampanih stvari i emitovanje programa.

14 Za takvo postupanje može se odgovarati za krivično delo prema članu 138. KZ – Ugrožavanje sigurnosti.

15 Krivični zakonik, član 138, stav 3.

16 Krivični zakonik, član 148.

Važni slučajevi koje je zabeležila SHARE Fondacija:

Pretnje zbog emisije “Lični stav”

Novinaru Nenadu Mihailoviću, autoru YouTube emisije “Lični stav”, i njegovom partneru Bojanu Babiću, tokom 2015. godine su više puta upućene ozbiljne pretnje, uglavnom u komentarima na platformama YouTube i Facebook. Prema nalazima Mihailovićevog lekara, njegovo zdravstveno stanje se pogoršalo zbog straha za život i ličnu bezbednost.¹⁷

Napadi na Dušana Mašića zbog organizovanja skupa “Sedam hiljada”

Meta pretnji po život i uvreda na društvenim mrežama bio je i menadžer BBC-ja u Londonu Dušan Mašić, koji je sredinom 2015. godine pokrenuo akciju “Sedam hiljada”, sa ciljem da se okupljanjem građana ispred Narodne skupštine obeleži 20. godišnjica genocida u Srebrenici. Skup planiran za 11. jul je odlukom policije zabranjen iz bezbednosnih razloga.¹⁸

17 <http://www.shareconference.net/sh/blog/selektivna-zastita>

18 <http://www.shareconference.net/sh/blog/selektivna-zastita>

MANIPULACIJA JAVNIM MNJENJEM

MANIPULACIJA JAVNIM MNJENJEM

Neophodno je da se svaki učesnik u političkoj komunikaciji na Internetu ponaša odgovorno i ne iznosi neistine¹⁹ ili informacije koje su zaštićene pravom na privatnost²⁰ s namerom da utiče na javno mnjenje. Lažno predstavljanje i krađa identiteta jesu ozbiljne povrede koje mogu ostaviti teške posledice, u ličnom ali i u profesionalnom smislu.

Za očuvanje Internet kulture, od izuzetne važnosti je poštovanje prava na anonimnost na Internetu. Međutim, zloupotreba anonimnosti za svrhe manipulacije se najstrože osuđuje, naročito u slučajevima lažnog predstavljanja u aktuelnom društvenom kontekstu (npr. obepravljeni radnici).

Smatramo neprihvatljivim korišćenje softvera za promenu IP adrese u cilju višestrukog glasanja i simulacije podrške, odnos-

no neslaganja sa pojedinim idejama i stavovima, kao i slične vidove zatrpavanja digitalnog okruženja politički jednostranim sadržajima.

Podsećamo političke stranke na obavezu da ukoliko unajmljuju aktiviste za promovisanje ideja na Internetu transparentno prikažu njihove troškove i druge vrste beneficija koje im nude u okviru Izveštaja o troškovima političkih aktivnosti u toku izborne kampanje, u skladu sa članom 29 Zakona o finansiranju političkih aktivnosti.²¹

Važni slučajevi koje je zabeležila SHARE Fondacija:

"Botovski komentari" teksta na sajtu lista Danas iz 2007. godine

19 Predstavlja povredu prava ličnosti u skladu sa Zakonom o obligacionim odnosima – član 198 – Posebno o naknadi materijalne štete u slučaju povrede časti i širenja neistinitih navoda: http://paragraf.rs/propisi/zakon_o_obligacionim_odnosima.html

20 Krivično delo na osnovu člana 172. KZ – Iznošenje ličnih i porodičnih prilika.

21 Ukoliko se krši navedena obaveza, može se odgovarati za prekršaj (član 39. i član 40. Zakona o finansiranju političkih aktivnosti) ili krivično delo (član 38. Zakona o finansiranju političkih aktivnosti): http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_f finansiranju_politickih_aktivnosti.html

Urednik onlajn izdanja dnevnog lista "Danas" ukazao je januara 2016. godine na slučaj lavine komentara u vezi sa tada tek najavljenim izborima. Ono što ovaj slučaj izdvaja od ostalih jeste da su komentari, koji su uglavnom promovisali ideju da izbori treba da budu raspisani na svim nivoima, pa i u Beogradu, postavljeni na kolumnu Ruže Čirković objavlјenu 2007. godine, u kojoj se reč "izbori" spominjala samo jednom.²²

Dragana Pećo - slanje zahteva za informacije od javnog značaja sa lažnog mejl naloga

U januaru 2015. godine nepoznato lice je u ime novinarkе Dragane Pećo, koja je tada radila u CINS-u, slalo zahteve brojnim javnim preduzećima i državnim ustanovama za informacije od javnog značaja sa lažne mejl adrese, koja je delovala kao novinarkina prava adresa. CINS je povodom ovog slučaja podneo krivičnu prijavu.²³

IZBORNA TIŠINA NA INTERNETU

Izborna tišina je određena Zakonom o izboru narodnih poslanika (član 5) kao zabrana izborne propagande preko sredstava javnog obaveštavanja, zabrana javnih skupova i objavljivanja procene izbornih rezultata, 48 sati pre dana održavanja izbora i na dan održavanja izbora do zatvaranja biračkih mesta.²⁴

Iako se čini da razvoj novih tehnologija i postojanje zvaničnih naloga i stranica političkih partija mogu obesmisлити postojeći institut izborne tišine, treba istaći da je predsednik Republičke izborne komisije (RIK) Dejan Đurđević 2014. godine izjavio da se izborna tišina odnosi i na Internet.²⁵ U skladu sa tim, kršenjem izborne tišine

bi se moglo smatrati bilo kakvo objavljivanje propagandnih poruka na zvaničnim nalogima i stranicama političkih partija, kao i slanje mejlova (npr. e-bilteni političkih stranaka) građanima pred sam dan glasanja.

I pored svega navedenog, prema izveštaju OEBS/ODIHR Ograničene misije za posmatranje izbora o parlamentarnim izborima održanim 2014. godine, političke partije su nastavile aktivnosti na društvenim mrežama u periodu izborne tišine.²⁶

Od ponoći u četvrtak do zatvaranja biračkih mesta na dan glasanja (nedelja u 20h) zabranjeno je širenje bilo kakve izborne propagande sa zvaničnih naloga političkih partija na svim društvenim mrežama. Zvanični nalozi mogu da obaveštavaju javnost o neregularnostima za vreme održavanja izbora i tome slično, ali se ne mogu koristiti za reklamiranje i propagandu. Ukoliko neko bude kršio izbornu tišinu na Internetu, može snositi odgovornost pred Republičkom izbornom komisijom.

22 http://www.danas.rs/danasrs/politika/misko_ovuda_neces_proci.56.html?news_id=314628

23 <https://www.cins.rs/srpski/news/article/saopstenje-za-javnost-783>

24 Zakon o izboru narodnih poslanika, član 5: http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_izboru_narodnih_poslanika.html

25 http://www.danas.rs/danasrs/dijalog/buka_na_fejsu_i_tviteru.46.html?news_id=278004

26 <http://www.osce.org/sr/odihr/elections/serbia/119405?download=true>

ZAŠTITA PODATAKA O LICNO- STI I PRI- VATNOST KOMUNI- KACIJE

ZAŠTITA PODATAKA O LICNOSTI I PRIVATNOST KOMUNIKACIJE

Politička promocija mora da bude u skladu sa propisima koji regulišu zaštitu podataka o ličnosti, a to je pre svega Zakon o zaštiti podataka o ličnosti.

Posebno napominjemo da je nadzor elektronskih komunikacija, bez obzira u kom kontekstu i sa kakvim ciljem se vrši, zabranjen bez odgovarajuće sudske odluke.

Slanje SMS poruka i mejlova sa ciljem političke promocije nije dozvoljeno bez saglasnosti građana. Podsećamo da je takvo postupanje zabranjeno Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti,²⁷ Zakonom o elektronskoj trgovini,²⁸ Zakonom o oglašavanju i Zakonom o zaštiti potrošača.²⁹

Nije dozvoljeno kreiranje zbirki podataka koje sadrže informacije o biračima, članstvu u političkim partijama i njihovim političkim stavovima protivno odredbama Zakona o zaštiti podataka o ličnosti³⁰ i bez pristanka građana na obradu (prikupljanje, korišćenje, umnožavanje) njihovih podataka. Pre nego što dobiju pristanak, političke stranke moraju građane obavestiti o svom identitetu, svrsi prikupljanja podataka, načinu korišćenja i drugim segmentima obrade iz člana 15 Zakona o zaštiti podataka o ličnosti. Dodatno, za obradu naročito osetljivih podataka (podaci koji se odnose na nacionalnu pripadnost, rasu, pol, jezik, veroispovest, pripadnost političkoj stranci, sindikalno članstvo,

27 Videti član 8, stav 1, tačka 1 Zakona o zaštiti podataka o ličnosti (ZZPL): http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_zastiti_podataka_o_licnosti.html

28 Videti član 8. Zakona o elektronskoj trgovini, takvo postupanje predstavlja prekršaj prema članu 22, stav 1, tačka 2 navedenog zakona: http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_elektronskoj_trgovini.html

29 Videti član 9. Zakona o oglašavanju (http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_oglasavanju.html), kao i član 38. Zakona o zaštiti potrošača (http://paragraf.rs/propisi/zakon_o_zastiti_potrosaca.html). Za prekršaj se može odgovarati prema članu 160, stav 1, tačka 19 Zakona o zaštiti potrošača, odnosno prema članu 108, stav 1, tačka 1 Zakona o oglašavanju.

zdravstveno stanje, primanje socijalne pomoći, žrtvu nasilja, osudu za krivično delo i seksualni život)³¹ potreban je pisani pristanak građana.

Takođe, Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti prikupljanje podataka o ličnosti (imena i prezimena, matični brojevi, pretplatnički brojevi mobilnih telefona, mejl adrese...) dozvoljeno je samo od lica na koje se ti podaci odnose, dok su zakonski izuzeci od ovog pravila retko primenljivi u toku političke kampanje.³² Konkretno, zabranjeno je prikupljanje podataka o građanima iz jedinstvenog biračkog spiska, a u svrhu kontaktiranja građana i političke propagande. Jedinstveni birački spisak se koristi u svrhu ostvaravanja biračkog prava, a svako korišćenje ovih podataka u svrhu političke propagande se može smatrati krivičnim delom.³³

Upozoravamo da je zakonom zabranjen neovlašćen upad i pristup mejl serverima i mejl komunikaciji³⁴ kako bi se preusmerile i pribavile poruke, kao i drugi načini neovlašćenog nadzora i pristupa elektronskim komunikacijama građana.

Važni slučajevi koje je zabeležila SHARE Fondacija:

Poverenik pokrenuo nadzor nad kompanijom "Eagle Hills"

Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti pokrenuo je u septembru 2015. po službenoj dužnosti nadzor nad kompanijom "Eagle Hills", zbog indicija da je radi organizacije sastanaka u vezi sa prodajom stanova u "Beogradu na vodi" prikupljala kopije ličnih dokumenata (pasoski, lične karte) građana. Poverenik je

30 Videti član 49. Zakona o zaštiti podataka o ličnosti i član 5, stav 1, tačka 3 ZZPL. Za prekršaj se može odgovarati prema članu 57, stav 1, tačka 13 ZZPL.

31 Videti članove 16. i 17. ZZPL, za prekršaj se može odgovarati prema članu 57, stav 1, tačka 5 ZZPL.

32 Videti član 14. ZZPL, može se odgovarati za prekršaj na osnovu člana 57, stav 1, tačka 3 ZZPL.

33 Kažnjivo kao krivično delo sledećom zakonskom odredbom: član 146. KZ - Neovlašćeno prikupljanje ličnih podataka.

34 Kažnjivo kao krivično delo sledećim zakonskim odredbama: član 302. KZ - Neovlašćen pristup zaštićenom računaru, računarskoj mreži i elektronskoj obradi podataka, član 299. KZ - Računarska sabotaza, član 298. KZ - Oštećenje računarskih podataka i programa, član 142. KZ - Povreda tajnosti pisma i drugih pošiljki.

od kompanije zatražio da se izjasni da li je elektronska poruka koja se pojavila na Internetu autentična, odnosno kakva se obrada ličnih podataka vrši, a potom o svrsi, pravnom osnovu za prikupljanje podataka, količini prikupljenih podataka, korisnicima, eventualnom iznošenju podataka iz zemlje itd.³⁵

Miljana Radivojević - čitanje mejl prepiske

Drastičan slučaj ugrožavanja privatnosti komunikacije iz juna 2014. predstavlja čitanje privatnih pisama istraživačice Miljane Radivojević na televiziji sa nacionalnom frekvencijom. Tadašnji rektor Univerziteta Megatrend Mića Jovanović, koji je u televizijskoj emisiji čitao mejlove, tvrdio je da je grupa "Anonimus" došla do prepiske, što su oni ubrzo demantovali, a Radivojević je protiv Miće Jovanovića i NN lica podnela kri-vičnu prijavu.³⁶

35 <http://www.poverenik.rs/sr/saopstenja-i-aktuelnosti/2179-zakoni-srbije-vaze-za-sve-koji-u-njoj-zele-da-rade.html>

36 <http://shareconference.net/sh/defense/analiza-internet-sloboda-u-srbiji>

KOME SE OBRATITI U SLUČAJU POVREDA?

KOME SE OBRATITI U SLUČAJU POVREDA?

KOME SE OBRATITI U SLUČAJU POVREDA?

U slučaju da imate dokaze o povredama prava i sloboda opisanim u ovom vodiču, u nastavku ćemo navesti organe koji su nadležni da postupe po prigovoru, sprovedu istragu i utvrde eventualnu odgovornost:

TUŽILAŠTVA I POLICIJA

Tužilaštvima i policiji se mogu podneti krivične prijave u slučaju opisanih povreda prava i sloboda koje su zaštićene zakonima. Slučajevi sajber kriminala se takođe mogu prijaviti Odeljenju za borbu protiv visoko-tehnološkog kriminala MUP-a. Napominjemo da je za krivične prijave koje su u vezi sa digitalnim okruženjem nadležno Posebno tužilaštvo za visoko-tehnološki kriminal, više informacija je dostupno na: <http://www.beograd.vtk.jt.rs/>.

REPUBLIČKA IZBORNA KOMISIJA (RIK) I LOKALNE IZBORNE KOMISIJE

Republičkoj i lokalnim izbornim komisijama (izborne komisije u Beogradu, Novom Sadu, Nišu...) mogu se prijaviti kršenje izborne tišine, druge povrede izbornog prava, kao i potencijalne nepravilnosti u izbornom procesu. Svaki birač, kandidat za narodnog poslanika ili podnosilac izborne liste imaju pravo da podnesu prigovor Republičkoj izornoj komisiji (RIK). Prema članu 95 Zakona o izboru narodnih poslanika, rok za podnošenje prigovora je 24 sata od časa kada je doneta odluka, odnosno izvršena radnja koju podnosilac smatra nepravilnom. RIK donosi rešenje u roku od 48 sati po prigovoru i na njega je moguće izjaviti žalbu Upravnom sudu. Više informacija o nadležnosti je dostupno na sajtu RIK: <http://www.rik.parlament.gov.rs/>.

POVERENIK ZA INFORMACIJE OD JAVNOG ZNAČAJA I ZAŠTITU PODATAKA O LIČNOSTI

Poverenik je nadležan za postupanje zbog potencijalnih povreda Zakona o zaštiti podataka o ličnosti i sprovođenje nadzora nad rukovaocima podacima o ličnosti. Više informacija je dostupno na

sajtu Poverenika:

<http://www.poverenik.rs/>

ZAŠTITNIK GRAĐANA

Zaštitniku građana se možete obratiti pritužbom samo ukoliko ste već pokušali da zaštitite ili ostvarite svoja prava u odgovarajućem pravnom postupku. Detalji o nadležnosti, pritužbama i drugim

informacijama u vezi sa radom Zaštitnika građana su dostupni na zvaničnom sajtu:

<http://zastitnik.rs/>

POVERENIK ZA ZAŠTITU RAVNOPRAVNOSTI

Poverenik za ravnopravnost je nadležan za postupanje po pritužbama zbog diskriminacije (nacionalna pripadnost, rod/pol, seksualna orijentacija, invaliditet, starosno doba, političko ili versko

opredeljenje i druga lična svojstva) u skladu sa Zakonom o zabrani diskriminacije.³⁷ Informacije o nadležnosti i podnošenju pritužbi su dostupne na:

<http://ravnopravnost.gov.rs/>

³⁷ http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_zabrani_diskriminacije.html

SAVET ZA ŠTAMPU

Savet za štampu je samoregulatorno telo koje odlučuje o prekršajima profesionalnih i etičkih standarda Kodeksa novinara Srbije³⁸ u sadržaju štampanih i onlajn medija. Žalbu Savetu može podneti lice na

koje se odnosi informacija, a sve informacije u vezi sa podnošenjem žalbi su dostupne na sajtu Saveta:

<http://www.savetzastampu.rs/>

ŠTA DA RADITE U SLUČAJU DA NE ZNATE KOME SE TREBA OBRATITI?

Ako niste sigurni kome treba da se obratite, a smatrate da posedujete dokaze da je došlo do povreda, možete se obratiti SHARE Fondaciji na mejl deklaracija@sharedefense.org. Mi ćemo, u skladu sa raspoloživim kapacitetima, razmoriti slučaj i obavestiti vas da li prema važećim propisima smatramo da postoje osnove za

pokretanje postupaka pred navedenim organima. U slučaju da ste nadležnim organima već prijavili neku povredu prava ili nepravilnost za vreme ili van izborne kampanje, bili bismo vam zahvalni ako biste nam za potrebe monitoringa, analize i izveštavanja poslali informacije o postupku na adresu:

deklaracija@sharedefense.org

³⁸ <http://www.savetzastampu.rs/cirilica/kodeks-novinara-srbije>

